

ЈОВАН ИЛКИЋ, БЕОГРАДСКИ АРХИТЕКТА

Његово је име чврсто повезано са подизањем Београда и еволуцијом његове архитектуре с краја XIX и почетка XX века. Неоспорно је један од најплоднијих и најталентованијих градитеља Београда овог доба, када су и потребе престонице и успон београдског друштва наметали њену интензивну изградњу, а економски услови дозвољавали веће размахе по примерима европских уметничких захвата.

Академизам овог доба је у пуном јеку. У његовим оквирима читава Европа гради импозантне монументалне грађевине и декоративне грађанске блокове својих великих градова у којима се јављају први покушаји модерног урбанизма. Захваљујући младим прегаоцима, архитектима који су студирали у средњој Европи и који су били задојени таквим примерима, проучаваним у различитим европским школама и делима њихових професора, (којима су се дивили у Бечу, Берлину, Минхену, Цириху и другим европским градовима), ови млади архитекти, са пуно одушевљења приступају и изградњи Београда. Стечена знања и искуства они покушавају да пренесу и ставе у службу еволуције свога главног града. Архитекта Илкић је један од првих оваквих ентузијаста, који, веома обдарен и свестран познавалац архитектонских стилова и њихове еволуције, покушава да у својој богатој делатности, користи многе правце, не бојећи се ни преживеле романтичарске архитектуре ни нових неовизантијских идеја, ни још неиспитане сецесије. Тако се његово име и његова дела налазе у свим фазама развоја београдске архитектуре од академског стваралаштва које међу првима остварује архитекта Александар Бугарски већ седамдесетих година XIX века, па до првог светског рата.

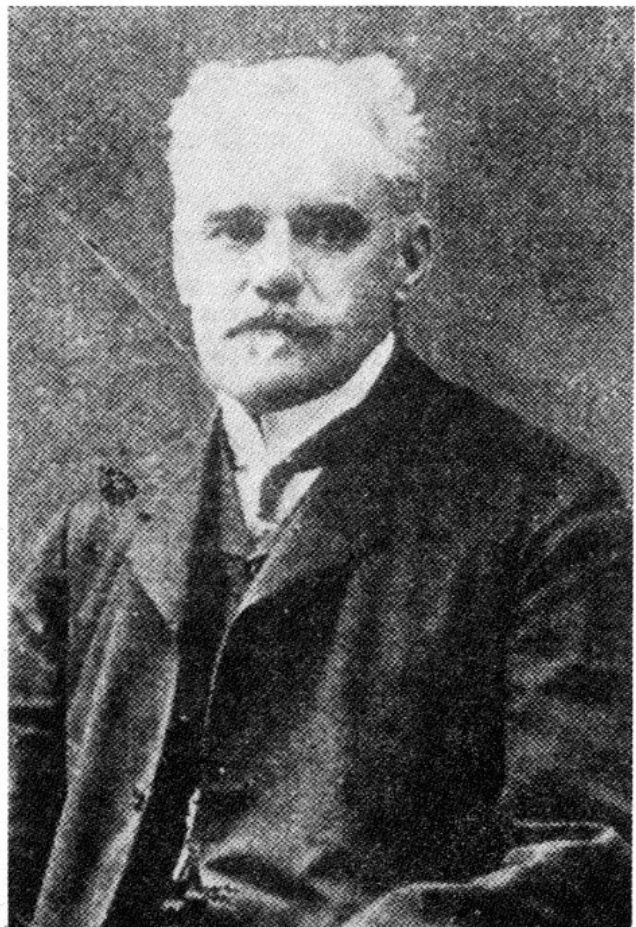
Архитекта Јован Илкић је рођен у Земуну 1857. године, а интерниран за време

првог светског рата у Мађарској, у Неждеру, умро је почетком 1917. године. Основно и средње образовање завршио је у родном месту, а затим студира архитектуру у Бечу, на академији уметности професора Теофила Ханзена. Ова школа и њен професор утицали су у знатној мери на развој Јована Илкића. Он овде упознаје класичну архитектуру, а посебно и античку коју је његов професор истраживао и проучавао у Атини где је и подигао Академију наука у класичном јелинском стилу. Шта више он ће и радити по завршетку студија у бироу професора Ханзена на пројектима за бечки парламент. Истовремено професор Ханзен је, одушевљен византијском архитектуром грчког средњег века, покушао да створи нови византијски стил, за који неће пропустити да придобије и поједине српске студенте, будуће архитекте Светозара Ивачковића, Душана Живановића, па и самог Илкића.

По доласку у Београд, 1883. године, Илкић ступа у министарство грађевина као контрактуални инжењер и остаје у његовом архитектонском одељењу до 1910. године, када је, као инспектор, тражио пензију.¹ Тада проводи годину дана у Пешти где ради као архитекта и као предузимач но већ 1912. године, поново је у Београду као приватан архитекта. На самом почетку његове каријере у Београду поверена му је сарадња са архитектом Бугарским, на изради ентеријера у старом двору. Његово је било дело и израда дворске капеле са галеријом на првом спрату двора, чији је олтар био изражен на првом ризалиту задње дворске фасаде. Убрзо архитекта Илкић постаје и дворски архитекта. Архитектонска дела Ј. Илкића, у његовом тумачењу академизма веома су богата у измени елемената композиције, у сталном тражењу нових облика у просторном решавању, у

секундарној пластици, у избору мотива. Већ у прво доба (1884) налазимо и прва дела архитекте Илкића, међу којима се истиче зграда трговца Терзибашића у кнез Михајловој улици бр. 45 са приземљем и спратом. Ово је још класично школско решење са складним облицима неоренесанса. Нарочито падају у очи лепе пропорције и детаљи прозорских оквира и наглашен средњи ризалит са декоративним балконом и атиком. Исте године архитекта Илкић пројектује и зграде у улици 7. јула бр. 13 и у Француској улици бр. 7. Прва је карактеристична по просторној композицији двојне куће различитих фронтова са приземљем и спратом где је заједничка фасада решена истим елементима, снажним главним венцем који носе лепо извајани атланти, постављени, међутим, на различитим размацима.² На овој згради Илкић примењује балконске ограде од кованог гвожђа израђене у Београду, за разлику од ранијих од ливеног гвожђа, набављаних најчешће у Пешти. Зграда у Француској улици бр. 7, министра Милана Пироћанца (сада Удружење књижевника) слободног просторног решења представља нов тип Илкићеве академске архитектуре, са лепо решеним концентрисаним основама, са богатим ентеријерима и исто тако богатом стилском обрадом фасада где је средњи део из Француске улице наглашен тројним прозором и балконом са балустрама. На широком појасу између прозора спрата некада је била декорација у зграфиту која је доцнијом оправком уништена. У улици 7. јула бр. 19, подигао је Илкић симетричну спратну зграду фирме Месаровић и Павловић око 1886. године. Она је међутим порушена између два светска рата, када је на томе месту подигнута модерна зграда банке (сада банка за спољну трговину). Ова богата композиција изражене пластике, имала је приземље обрађено у рустици, око излога и улазне капије, а на спрату пет прозорских осовина где су три средње биле истакнуте богатом обрадом, са атлантима који су подупирали класичан венац са декоративним фризом, са атиком са балустрама и са балконом у првом спрату. Овде се појављује и високи метални кров украшених ивица, са металним слеменим венцем и ниском гвозденом оградом изнад њега, какав ће Илкић често примењивати у својим значајнијим делима, по угледу на француске примере. Њих налазимо у последњој деценији века и у архитектури Константина Јовановића, Милана Капетановића и других. У сличној архитектури, но без атланта, али са високим декоративним класици-

стичким стубовима, пројектује архитекта Илкић деведесетих година трговачку кућу на углу улице 7 јула бр. 15 и кнеза Лазара, са приземљем, међуспратом, са наглашеним главним спратом и са мансардом под високим крововима сегментастих конвексних површина. Овде се први пут у Београду појављује међуспрат. У духу ових академских примера саграђена је приближно у исто време и станбена спратна породична кућа у улици генерала Жданова бр. 18, пуковника Димитрија Јоксића, са каријатидама које носе венце над прозорима горњег

Јован Илкић, архитекта

Jovan Ilkić, architecte

спрата. И ово је леп пример београдског академизма сведеног на мале размере приватне изградње где је, међутим, изразита ширина концепције и могућност измене мотива.³

Неуморан у истраживању нових ефеката, у својој архитектури, још 1885. године Илкић је подигао на Теразијама бр. 34 породичну кућу са сутереном и високим

Фасада зграде Терзибашића,
кнез Михајлова 45

Façade de l'immeuble Terzibašić,
rue Knez Mihajlova 43

Фасада зграде
у улици Француска бр. 7

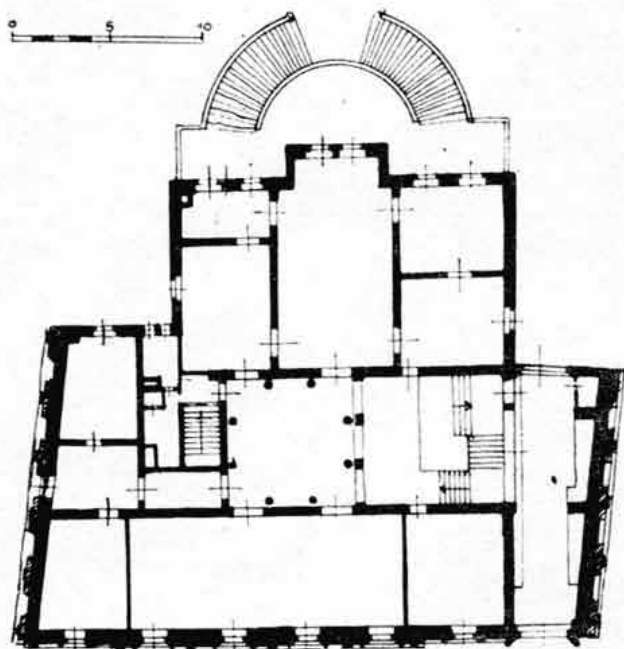
Façade de l'immeuble № 7,
de la rue Francuska 7

Фасада зграде фирме Месаровић
и Павловић, Ул. 7. јула 13

Façade de l'immeuble Mesarović et Pavlović,
13, rue du 7 Juillet

приземљем, мали дворац, тада познатог београдског трговца Алексе Крсмановића. Основа је решена на фронту од 30,0 м. око централног вестибила, са бочним улазом преко колског пролаза. Према пространом врту су биле просторије за дневни боравак са трпезаријом у средини, око 11,0 м. дубоком, са прилазом из вестибила који је био и у непосредној вези са салом за пријеме према улици, док су бочно биле решене спаваће собе. Трпезарија је била повезана са великом терасом са које се двоструким лучним степеницама спуштало у врт. Ма да је зграда узидана, Илкић је обе фасаде — уличну и дворишну — компоновао на исти начин у богатом необароку са јонским пиластрима, са складним оквирима полукружних прозора надвишених бароцизираним профилем венца и фигуралном деко-

Основа зграде А. Крсмановића, Терaziје 34
Base de l'immeuble A. Krsmanović, Terazije, 34

рацијом. Зграду завршава одговарајући главни венац са снажним атиком, која је на средњем, наглашеном ризалиту надвишена и декорисана. И овде је кров над ризалитом истакнут својом висином, металан, са профилисаним ивицама и завршен декоративним профилем на слемени, а његове су површине конкавне. Посебно је детаљисана улазна капија, чија су крила била, стилски обрађена, од храстовог дрвета.⁴ У стилу богатог необарока овај споменик архитектуре је неоспорно најзначајнији у Србији. У овој згради је 1918. становао као регент, (после првог светског рата) Алек-

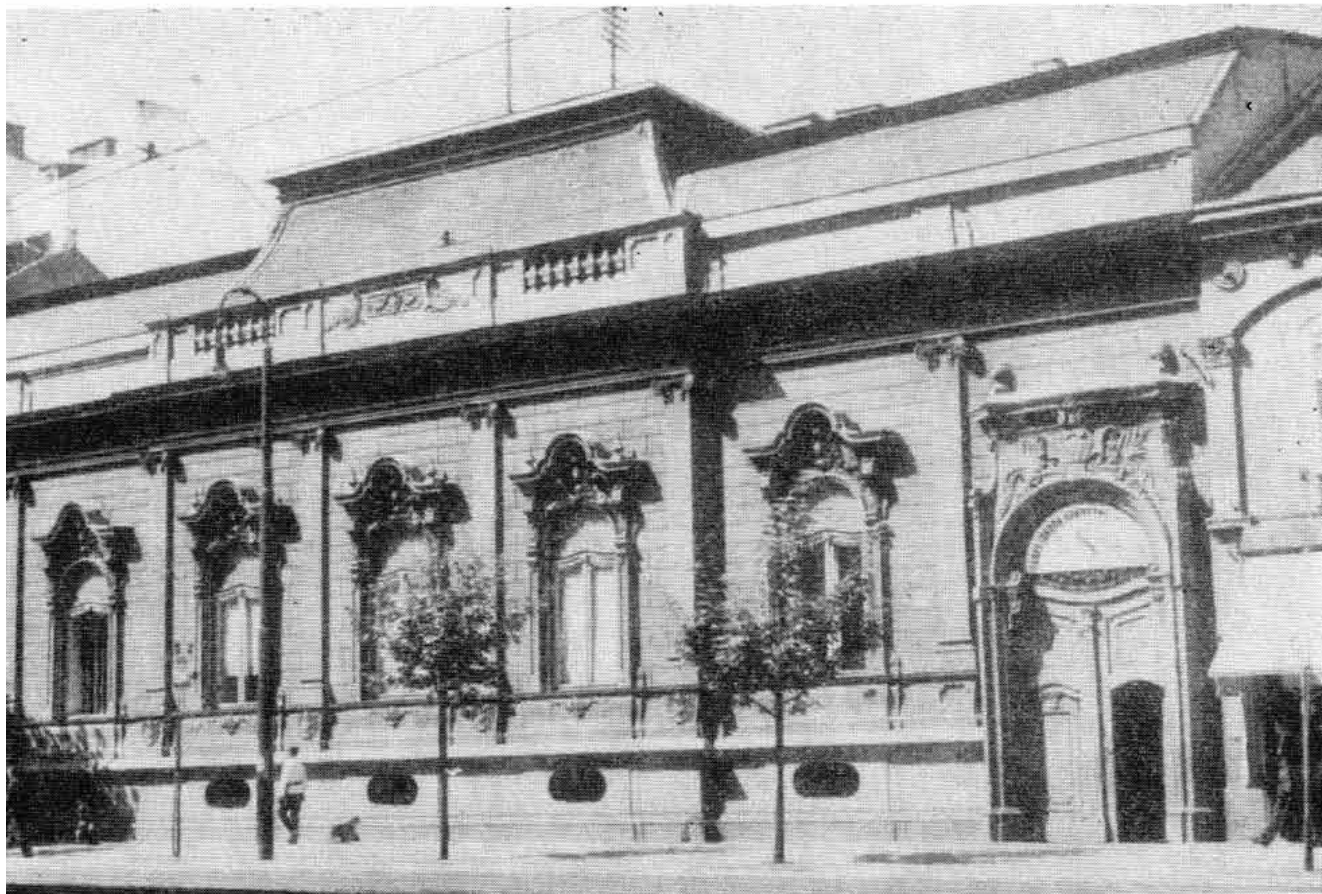

Фасада зграде Месаровић и Павловић, 7. јула 17—19

Façade de l'immeuble Mesarović et Pavlović, 17—19, rue du 7 Juillet

сандар Карађорђевић, и у њој је проглашено уједињење Срба, Хрвата и Словенаца у једну државу, а после овог рата зграда је уређена за Протокол секретаријата иностраних послова.⁵

Међу другим радовима архитекте Илкића из доба последње деценије XIX века и почетка XX међу којима су многе већ срушене, биле су нарочито запажене: вила министра М. Пироћанца, у Бирчаниновој улици бр. 26; породична кућа намесника Јована Ристића, на углу улице Маршала Тита и генерала Жданова; станбена зграда Др Војислава Суботића на углу Симине и Француске улице; сопствена вила архитекте Илкића у Милоша Поцерца улици бр. 32; вила инжењера Нестора Манојловића у улици генерала Жданова бр. 69; вила пуковника Милана Ристића, на углу улица Београдске и Пролетерских бригада и др. Међу овим зградама данас још постоји само вила архитекте Илкића. Али, нарочито су се истицале поред ње, господска кућа намесника Ристића и вила министра Пироћанца. Ристићева кућа је грађена 1891. го-

Фасада зграде А. Крсмановића, Терaziје 34 *Façade de l'immeuble A. Krsmanović, Terazije, 34*

дине са високим приземљем и спратом. Имала је основу решену око централног вестибила што је најчешћи случај код Илкићевих породичних кућа, а декоративно степениште за спрат било је у посебном простору у непосредној вези и са улазом и са вестибилем. Истицала се складна обрада ентеријера, нарочито приземља у коме су биле просторије за дневни боравак и пријем. Хармонична фасада у неоренесансу комбинованим са појединим барокним елементима имала је истакнут кружни угаони део, богатије декоративне обраде, надвишен атиком и кубетом лепих пропорција и барокних линија. Ова ненаметљива али отмена композиција изведена у духу академизма, пружала је пријатан утисак. После првог светског рата извесно време је у њој било председништво владе.⁶ Вила М. Пироћанца грађена је почетком XX. века у складној разуђеној композицији у италијанском позном ренесансу, са истакнутом кулом у виду „видиковца“ завршеном високим пирамидалним кровом. Заједном са својим вртом представљала је такође посебно и изразито архитектонско дело. Она

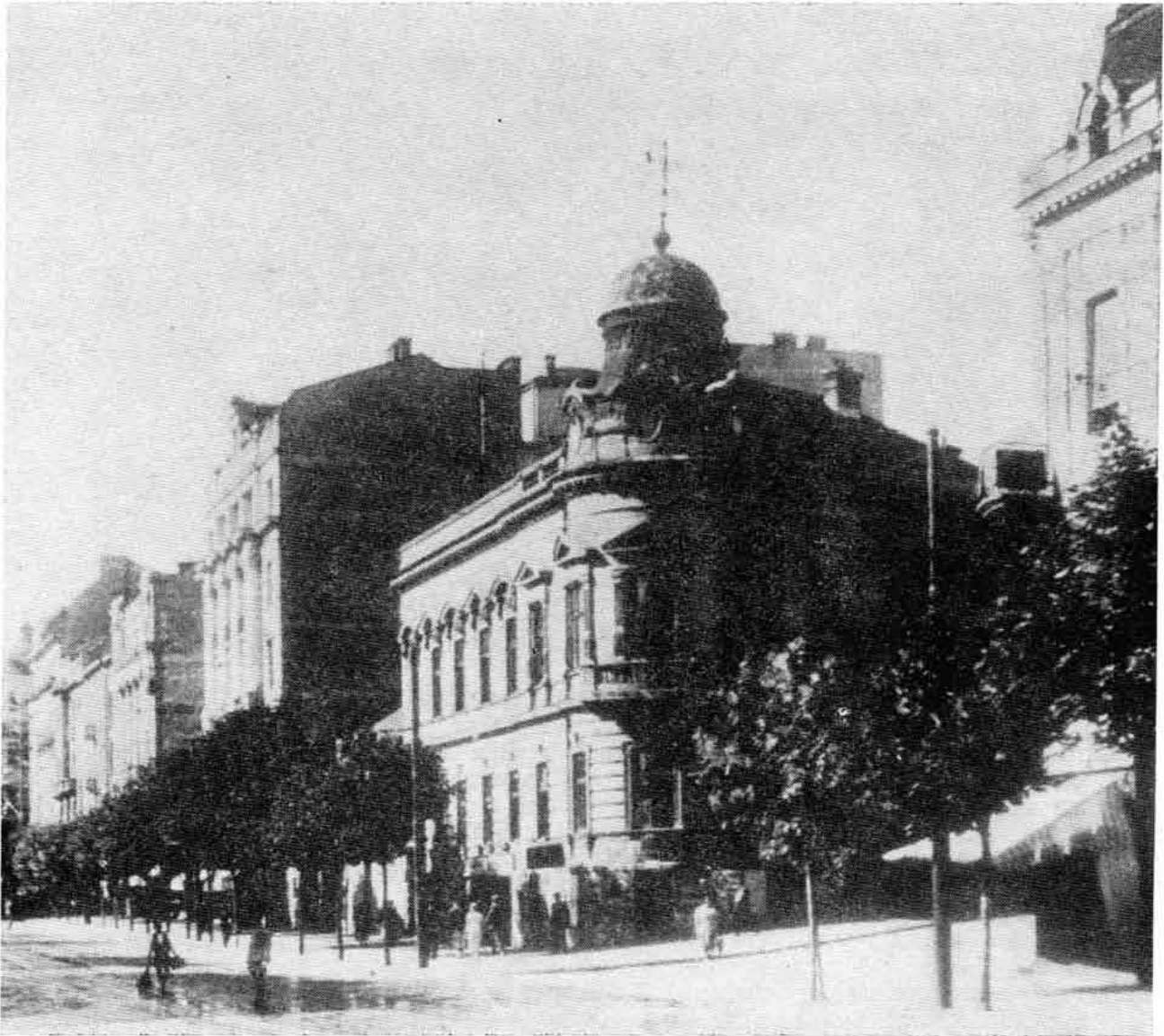
је порушена између два светска рата и на њено место је саграђена бугарска амбасада. Вила архитекте Илкића, саграђена је 1895. године са високим сутереном (према врту приземље) и приземљем са назидком над угаоном собом, надвишеним пирамидалним кубетом конкавних површина. И спољна композиција и ентеријери представљају слободнију академску обраду умерене декорације. Зграда је 1925. године дограђена према врту по пројекту архитекте Павла Ј. Илкића у истом духу као и главни део.

Пред крај XIX века, 1895. пројектовао је Ј. Илкић и зграду министарства војног на углу улице Милоша Великог и Немањине. Главни улаз је био на засеченом угаоном фронту, а у његовој осовини мањи вестибил и монументално степениште за спрат. Унутрашње просторно решење било је релативно скромно. У спољној архитектури са елементима ренесанса истицали су се двојни прозори спрата са јонским полу-стубовима и сегментастим тимпанонима. Архитектура није представљала оно богатство облика и декорације којима се одликује већина Илкићевих композиција. По-

готову је њен ефекат био умањен доградњом другог спрата, 1922. године, у диспаратном стилу када је и уклоњен ранији, складнији завршетак угла.

На самом крају века архитекта Илкић је доградио део фронта и крило на Бискупји у улици Светозара Марковића бр. 20,

ка, који се може објаснити жељом за променом, какву је Илкић показао и у својој каријери.⁷ Овај излет у романтизам може се схватити и као тежња да оствари дела и у архитектури коју је исто тако добро упознао, као и класичну, на бечкој академији, а имао прилике и да види многе при-

Фасада зграде намесника Ристића

Façade de l'immeuble du régent Ristić

коју је подигао непознати архитекта око 1875. године, у стилу мирног ренесанса.

*

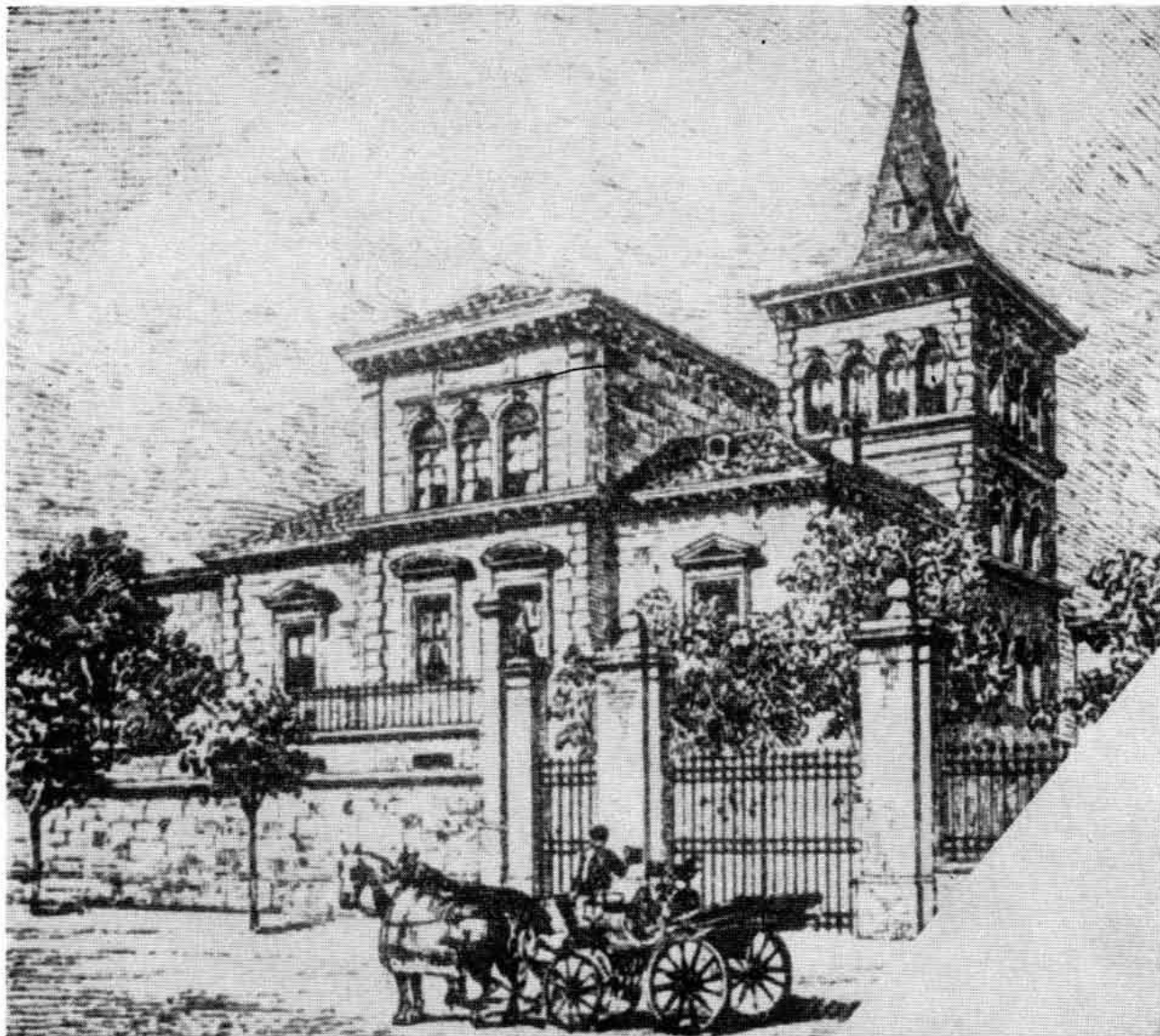
У јеку академизма и његове богате класичне архитектуре коју је са толико вештине и успеха обрађивао, архитекта Илкић, неочекивано, мења своје стилске идеје и враћа се романтизму. Истина, то је био само кратак период пред сам крај XIX ве-

мере изведених грађевина. Треба такође имати у виду да су још у ово доба па и доцније, нарочито у Немачкој, архитекти, за поједине врсте грађевина примењивали романтичарске композиције, нарочито за школске, војне, здравствене и религиозне објекте. У сваком случају, ни у овој етапи своје делатности Илкић није, као што смо већ могли уочити, престајао да гради у архитектури академизма.

У стилу романтизма пројектује 1890. године дом св. Саве у улици цара Душана бр. 13, симетричну зграду са високим приземљем и два спрата у архитектури фирентинског ренесанса, са романским снажним завршетком са лучним фризом, изнад средњег ризалита. Опажају се и овде

а такође је изведен и исти завршетак изнад средњег ризалита, али без кубета.

За официрски дом, на углу улица Маршала Тита и генерала Жданова, био је расписан конкурс, а прву и другу награду добили су архитекте Ј. Илкић и М. Рувидић, у сарадњи. Они су израдили и про-

Вила Пироћанац, у Бирчаниновој ул. 26
(порушена)

La villa Piroćanac, rue Birčaninova 26
(détruite)

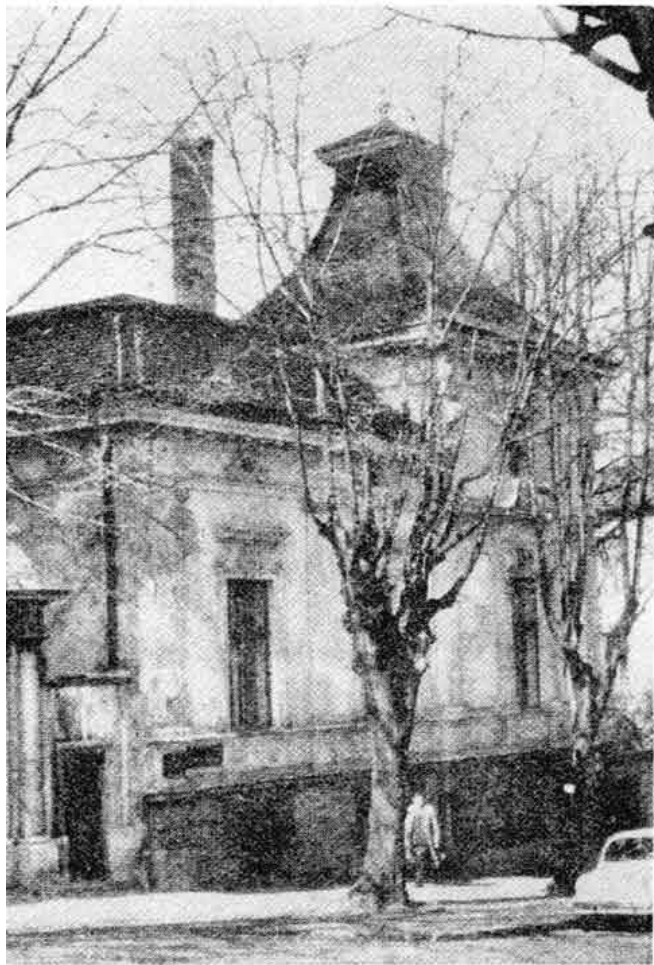
складне пропорције свих спратова које одвајају кордонски венци, а чија се поступност у обради, од рустике у приземљу до мирних површина другог спрата још више приближује раноренесансним примерима. Међутим улазни портал, Илкић обрађује по примерима Ханзеновог неовизантијског стила. Доцније је на овој згради дозидан и трећи спрат по плану архитектке Петра Бајаловића (1924) према архитектури другог,

јекте а 1895. године зграда је подигнута. И њена је архитектура у стилу раног ренесанса са фасадним зидовима у рустичи профилисаних квадера, са двојним прозорима под заједничким луцима. Цела композиција је разуђена, са складним пропорцијама маса, где на углу доминира кружна кула завршена снажним венцем и високим конусним кубетом. Овај део је декоративнији и у обради, а у њему је на углу глав-

ни улаз са кружним вестибилем, а у продуженој осовини његовој је степениште за спрат. Главна просторија дома је дворана за забаве у десном крилу. Она је после другог светског рата проширена и добила је поред постојеће чеоне галерије и бочне, изведене на стубовима.⁸

Крајем XIX века архитекта Илкић је подигао и католичку капелу у улици Про-

Фасада виле арх. Илкића, Милоша Поцерца 32

*Façade de la villa de l'architecte Ilkić,
rue Miloša Poerca, 32*

Министарство војске и морнарице (слика горе лево)

*Le Ministère de l'armée et de la Marine
(en haut à gauche)*

Фасада Официрског дома (слика доле лево)

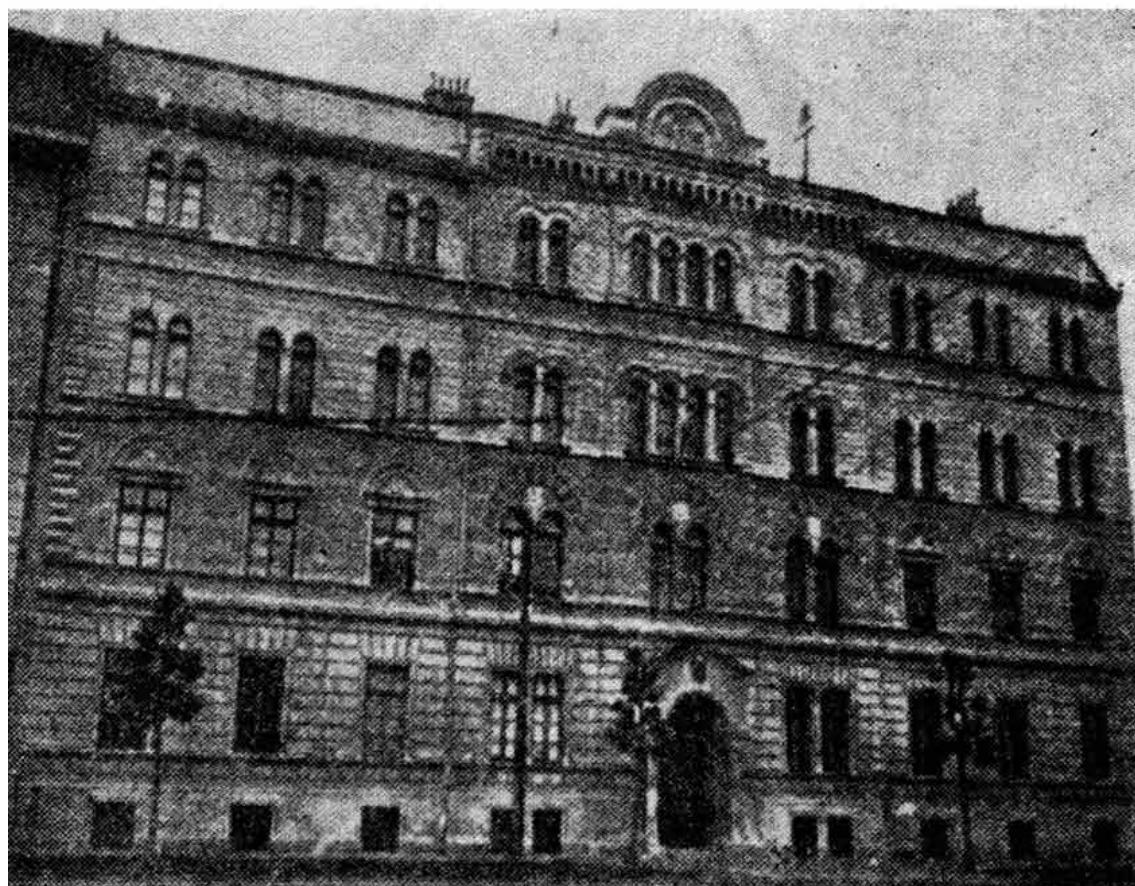
*Façade de l'immeuble du Cercle des Officiers
(en bas à gauche)*

летерских бригада. За њену композицију прихватио је немачку неоготику XIX века. Из истог времена су и Илкићеви пројекти за цркву у Параћину у неовизантијском

стилу, која је саграђена, и за епархијско здање у Нишу, чија је архитектура под романским утицајем (није изведена), а у сарадњи са архитектом Д. Живановићем радио је и на пројектима за нову цркву у Јагодини, такође у Ханзеновој неовизантијској архитектури.

*

Почетком XX века Илкић се потпуно враћа академској архитектури а убрзо прихвата и нов правац, сецесију. Његово најзначајније дело пада у прву деценију века, палата Народне скупштине. Пре њега, још 1891. године радио је скице, а затим цео елаборат за Народну скупштину архитекта Константин Јовановић. Међутим, политичке промене у земљи и државној управи нису тада дозволиле изградњу ове грађевине. Затим је и програм измењен због промене устава, када је, место једног представничког тела, установљен и горњи дом. Зато је, 1903. године расписан нов конкурс за идејне скице. На њему је архитекта Илкић добио прву награду.⁹ Према једном чланку архитекте Д. Т. Лека у Српском техничком листу, био је изабран одбор за разраду планова на челу са архитектом Илкићем и са архитектима: М. Рувидићем, Ј. Новаковићем и два цртача. Није нам позната улога овог одбора у раду архитекте Илкића, који је све пројекте и детаље завршио за време свога службовања у министарству грађевина тј. до 1910. године. Према писању Д. Т. Лека: „... пројекат још није био готов а лицитација за извођење темеља и сокла је обављена.“ Леко, међу осталим, доцније додаје: „... учињена је већ неопростива и груба грешка, ударен је камен темељац за наш парламенат, а још се не зна како ће та скупа грађевина хармонисати са својом околином?“ Уствари је Леко критиковао рад министарства грађевина које без утврђеног урбанистичког плана почиње изградњу овако значајног објекта. Извођење првог дела радова, темеља и сокла од гранита, поверено је тада познатом београдском предузимачу Васи Тешићу, затим је исти предузимач, 1911. године, добио на новој лицитацији и продужење грубих радова.¹⁰ Они су у више махова прекидани због недостатка кредита, а 1912. године били су обустављени услед балканског рата. Ипак, до првог светског рата завршени су били груби радови до главног венца. Њихова вредност је износила близу два милиона динара у злату, а довршење свих радова на Парламенту, између два рата износило је близу 100.000.000.— динара.

Фасада
дома
св. Саве
у Душановој

Façade
de l'immeuble
du Foyer
St Sava,
rue Dušanova

Централни део
Парламента
(десно)

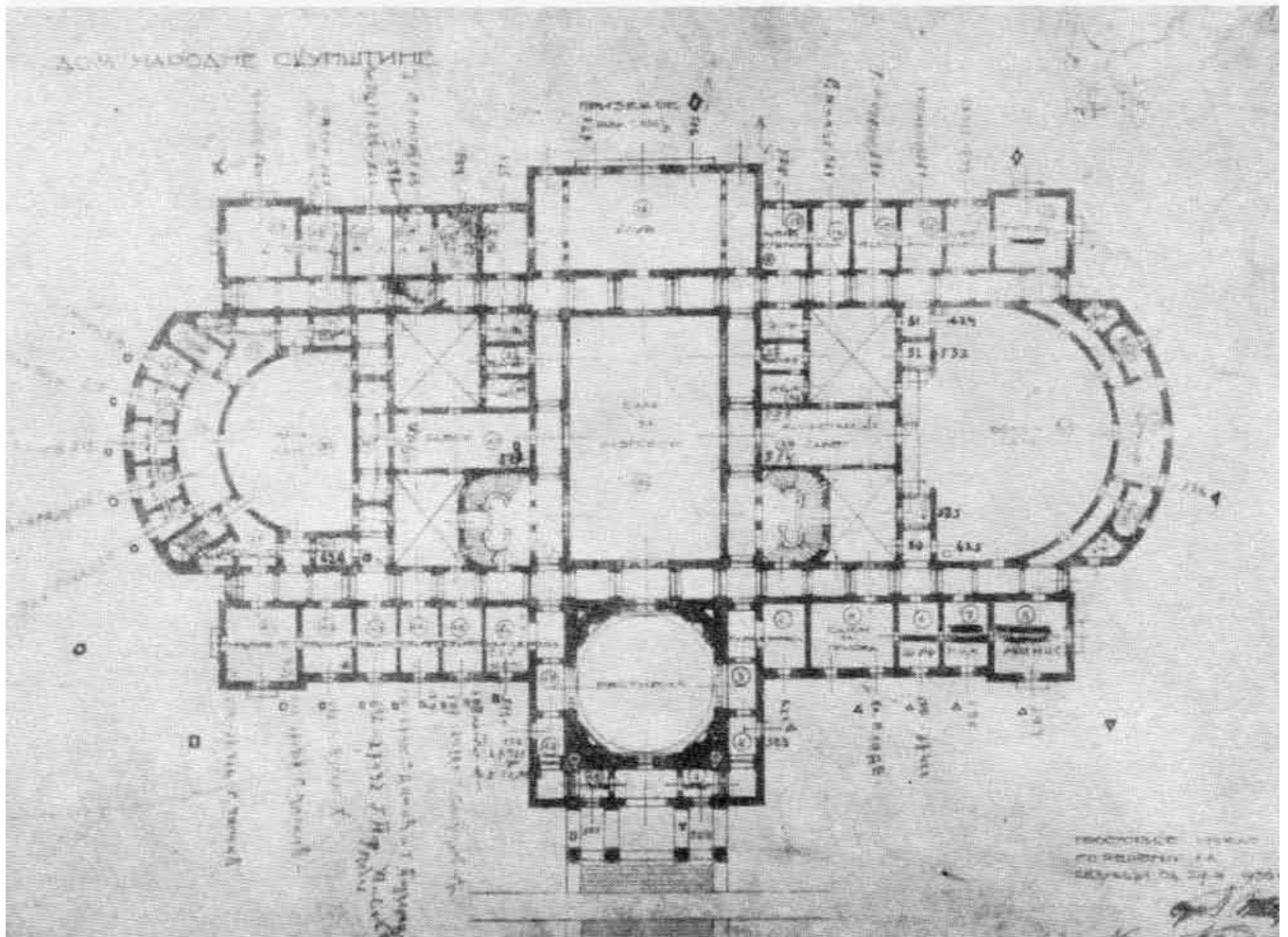
Partie
Centrale
du Parlement
(à droite)

Кућа у
Карађорђевој
улици 44

La maison,
rue Kara-
đorđeva 44

По одласку архитекте Ј. Илкића из министарства грађевина (1910) планови за Парламенат су поново мењани под надзором и сугестијама архитекте Душана Живановића. За време рата Илкићеви су планови и детаљи изгубљени, а прерађени пројекат Живановићев, који је једини остао,

просторно решење грађевине, тако и у односу на спољну композицију у духу монументалног академизма, са неокласицистичким елементима, у богатој али озбиљној архитектонској и стилски чистој обради, у којој можемо, у извесним детаљима запазити и утицаје бечког академизма.

Фасада зграде хотела „Москва“

Изглед Парламента (лево горе)

Основа Парламента (лево доле)

Façade de l'immeuble de l'hôtel »Moscou«

Vue du Parlement (en haut, à gauche)

La partie de base du Parlement (en bas, à gauche)

није више одговарао потребама 1919. године. Тада је министарство грађевина уступило израду нових планова за завршавање зграде, архитекти Павлу Илкићу, према заосталим скицама његовог оца. Поједине ентеријере радио је за Парламенат и архитекта Николај Краснов, руски емигрант. Но и поред свих ових промена зграда парламента је углавном изведена по концепцији архитекте Јована Илкића, како у односу на

У архитектури сецесије, почетком XX века, архитекта Илкић подиже стамбену зграду инжењера Пере Велимировића бившег министра, у улици генерала Жданова бр. 25. Међутим, његово главно дело у сецесији је зграда осигуравајућег друштва „Росија“, познатија под именом хотела „Москва“. На свесловенском конкурс који је био расписан за ову грађевину на Теразијама, архитекта Илкић је добио другу на-

граду док је прва додељена архитекти Виктору Ковачићу из Загреба. Оцењивачки суд су сачињавали: проф. арх. Ото Вагнер, стваралац сецесије, из Беча, два руска архитекта из Петрограда и из Београда Андри Стевановић и Никола Несторовић. Међутим, друштво „Росија“ у Петрограду, усвојило је за извођење Илкићеву скицу и њему је поверена израда елабората са извесним изменама нарочито у спољној архитектури. Данас ова грађевина још увек представља у Београду његов карактеристичан мотив и значајан споменик из прве деценије XX века. На овој згради, коју је изводио грађевинар Карло Кнол 1905—1906. године, фундирање је изведено са армираним бетоном, а тако исто и стубови, таванице и степеништа, по систему Луитполд и Шнајдер из Штутгарта. Спољна композиција овог споменика архитектуре у центру Београда, несумњиво има, у великој мери обележје и руске сецесије овог доба, што је најјаче изражено у њеном специфичном завршетку на углу. Но ипак нарочито делује својом богатом спољном обрадом, облогом шведским гранитом у приземљу, керамичком декоративном облогом свих спратова са украсним мотивима сецесије, која је по Илкићевим детаљима рађена у керамичкој индустрији у Пешти и исто тако успешном обрадом ентеријера у стилу сецесије, до самих украсних мотива у бронзи на вратима и унутрашњој опреми. Истина, знатан део, поготово ентеријера претрпео је услед многих преправки велике измене али и данас, нарочито после последње успеле рестаурације¹¹ „Москва“ представља значајан допринос у архитектури Београда и њен посебан споменик.

*

Пред крај своје каријере, 1912. године архитекта Илкић је подигао на Врачару у Тиршовој улици зграду богословије св. Саве, са сутереном, приземљем и спратом. Интересантно је да ову грађевину, која је имала религиозни карактер, није Илкић пројектовао у романтичарском духу на пр. у неовизантијској архитектури, коју је

одлично познавао, већ у еклектичном стилу неоренесанса.¹²

*

Архитектонска делатност Јована Илкића, запажена у овом прегледу, не представља само значајан допринос изградњи Београда, већ има још већу вредност у историјском сагледању развоја наше архитектуре. Појава и деловање Илкићево падају у време најзначајнијег периода еманципације и модернизовања србијанске архитектуре у чему је његово име стекло једно од најбољих места. Овоме је нарочито допринела особеност саме личности архитекте Илкића, не само неуморног радника високих стручних и културних особина, већ и његов немиран дух у сталном истраживању нових могућности и нових покушаја у архитектонском компоновању. У његовој плодној делатности у низу значајних објеката које је подигао, забележили смо, поред многих породичних кућа и вила увек нових решења и различитих других објеката; један официрски дом специфичне архитектуре; једно министарство; једну велику грађевину на Теразијама, која је дуги низ година и деценија оцртавала силуету Београда; једну значајну цркву у Параћину; до самог Парламента, врхунског споменика у хијерархији монументалних грађевина. Поред дугогодишње запослености у министарству грађевина где је поред многих других пројеката израдио и планове за здања начелства и суда у Ваљеву и поред обилате приватне праксе која се простирала и ван Београда и тадашње Србије, (Земун, Рума, Пешта) Илкић је нашао времена и да напише понеки стручан чланак у Српском техничком листу и да са успехом учествује на многим утакмицама из области архитектуре,¹³ да буде члан грађевинског одбора београдске општине и члан грађевинског савета Министарства грађевина. Са свестранијом анализом може се запазити утицај Ј. Илкића и у изградњи Београда, а у знатној мери и у унутрашњости на почетку XX. века, посебно у компоновању фасада, нарочито приватних зграда.

ЛИТЕРАТУРА

Српски технички лист, 1890—1912.

Н. Несторовић, *Грађевине и архитекти Београда прошлог столећа*, 1937.

Архитектонско наслеђе града Београда I и II. Завод за заштиту споменика културе Београда. 1966.

Б. Несторовић. *Архитектура Србије у XIX. веку* (рукопис).

Б. Несторовић. *Развој архитектуре Београда од кнеза Милоша до првог светског рата (1815—1914)*. Годишњак музеја града Београда, 1954.

НАПОМЕНЕ

¹ 1891. године Ј. Илкић је инжењер у подунавском округу да се већ годину дана доцније врати у министарство грађевина. Инспектор постаје 1902. године.

² Данас је фасада оштећена и недостају два атланта.

³ Према речима потомака Дим. Јоксића, он је тражио од „дворског архитекте“ да му сагради кућу са сличним елементима и фигурама као на двору. Како је у то доба Илкић био дворски архитекта то је вероватно да је ово његово дело нашта наводи и концепција целе фасаде. Доцније је Јоксић ову зграду продао министру Миловану Миловановићу.

⁴ Доцнијом рестаурацијом замењена су храстова крила, гвозденим застакљеним, каква не одговарају стилу зграде. Према програму Завода за заштиту споменика културе Београда, предвиђено је да се овај споменик тако реконструише да буде са свих страна слободан. Било би умесно и саму капију израдити према оригиналној.

⁵ Вероватно је по Илкићевом пројекту саграђена приватна зграда трговца Николића у Карађорђевој улици бр. 44, око деведесетих година XIX. века на којој се налазе слични детаљи као на другим Илкићевим делима.

⁶ У четвртој деценији XX. века ова је зграда порушена и на њено место, укључујући и суседне парцеле, подигнута је зграда Трговачког фонда, по плановима архит. Бран. Маринковића.

⁷ 1910. Илкић тражи пензију и напушта мин. грађевина; 1911. године одлази у Пешту

где ради као архитекта и као предузимач; 1912. је поново у Београду, као приватан архитекта.

⁸ Ове године Официрски дом се поново проширује и преправља за студентски културни центар али се задржава његова спољна архитектура.

⁹ У оцењивачком суду су били архитекти: Андра Стевановић, Милан Капетановић и Душан Живановић. Другу награду су добили М. Рувидић и Д. Ђорђевић. Одржана је била и изложба скица којој је следила критика арх. Д. Т. Лека.

¹⁰ Учествовали су на лицитацији и предузимачи: Стојан Вељковић, Грађанска банка, Бенедикт и Вариша из Загреба, Димитрије Бошковић и Леон Талви.

¹¹ За рестаурацију хотела „Москва“ пронађена је у Пешти керамичка индустрија која је пре скоро 70 година радила плочице за облогу фасаде, па су сачувани и стари калупи, што је омогућило да се фасада обнови према оригиналу. Детаље за рестаурацију израдио је арх. проф. Г. Самојлов.

¹² Зграда је порушена после 1945. године а њено место данас заузима блок на коме је амбасада СССР.

¹³ Поред конкурса за Народну скупштину (I награда) Илкић је радио и следеће конкурсе: за Официрски дом са арх. М. Рувидићем (I и II награда), за уметнички дом (I награда), за станове код старе краљеве пиваре — угао Балканске и Гепратове улице (I награда), за Народну банку (II награда), за Управу фондова (II награда), за чиновничку банку (II награда).

JOVAN ILKIĆ, L'ARCHITECTE DE BELGRADE

Arh Bogdan Nestorović

L'activité architectonique de Jovan Ilkić dont traite cet aperçu, n'est pas seulement une contribution importante à l'édification de Belgrade, sa valeur par rapport à une évaluation historique du développement de l'architecture chez nous est encore plus grande. Ilkić a paru et oeuvré au cours de la période la plus importante de l'émancipation et de la modernisation de l'architecture serbe et s'est assuré un renom de premier ordre. Les traits caractéristiques de sa personnalité y ont contribué dans une grande mesure, car l'architecte Ilkić n'était pas seulement un travailleur infatigable, un expert de grande

qualité, cultivé, mais il possédait aussi un esprit vif, constamment à la recherche de nouvelles possibilités et de nouvelles tendances dans la composition architectonique. Nous avons noté, parmi la série de bâtiments importants qu'il a construit au cours de son activité féconde, en plus de nombreuses résidences et villas aux solutions toujours neuves, et en plus de bien d'autres édifices: un hôtel d'officiers à l'architecture spécifique; un ministère; un grand bâtiment à Terazije, qui pendant de longues années et décennaux dessinait la silhouette de Belgrade;

une importante église à Paraćin; enfin, le Parlement, monument suprême dans l'hierarchie des édifices monumentaux. Architecte pendant de nombreuses années au Ministère des travaux publics où il créa de nombreux projets, entre autres le plan du bâtiment de la sous-préfecture et du tribunal à Valjevo, et travaillant pour son compte non seulement à Belgrade, mais plus loin et au delà même de la Serbie (à Zemun, Ruma, Budapest), Ilkić avait toutefois su trouver le temps nécessaire pour écrire des articles professionnels dans le Journal technique serbe — Srp-

ski tehnički list, et pour prendre part — avec succès — à de nombreux concours dans le domaine de l'architecture. Il était aussi membre du comité pour les travaux publics de la Commune de Belgrade et membre du conseil de construction du Ministère des travaux publics. Une analyse plus complète fait voir l'influence de J. Ilkić dans l'édification de Belgrade — et dans une grande mesure aussi dans celle des villes de province — au début du 20ème siècle, en particulier dans la composition des façades, celles des maisons privées surtout.